

Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA)
T.a.v. de heer drs. K. Douma, voorzitter
Mercuriusplein 3
2132 HA HOOFDORP

Uitsluitend per mail: consultaties@nba.nl

Den Haag: 29 september 2025

Betreft: VEB reactie consultatiedocument NBA-Handreiking 1109 *Accountant en corporate governance informatie*

Geachte heer Douma, beste Kris,

European Investors - VEB ('VEB') heeft met veel belangstelling kennisgenomen van de geactualiseerde Handreiking 1109 (*'Accountant en corporate governance informatie'*) van de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA).

Graag maakt de VEB gebruik van de geboden gelegenheid te reageren op deze Handreiking ('Handreiking') en het bijbehorende consultatiedocument. Allereerst zullen wij enkele reflecties van meer algemene aard maken over de Handreiking. Vervolgens adresseren wij specifieke aspecten die wat ons betreft in de Handreiking nader kunnen worden benadrukt.

Aanpassing Handreiking noodzakelijk vanwege nieuwe Code en VOR

De vorige versie van de Handreiking dateert uit 2018. Deze herziening volgt logischerwijs op het verschijnen van de aangepaste Corporate Governance Code ('Code') in 2022, de totstandkoming van de Verklaring Omtrent Risicobeheersing ('VOR') eind vorig jaar en de daaropvolgende opname van de VOR in de Code.

De VEB steunt de herziening ten volle. De aanpassing is niet alleen een passende reactie op het expliciteren in de Code van duurzame waardecreatie op lange termijn als doelstelling van de vennootschap. Het is evenzo een noodzakelijke iteratie in het licht van de evolutie in het denken over corporate governance waarin risicobeheersing, gedrag en cultuur een zo prominente plek hebben gekregen.

Deze aspecten vormen de belangrijke bouwstenen van de VOR. Dat is terecht. Het zijn precies deze elementen die de ruggengraat vormen van iedere organisatie. De VEB was (mede)initiatiefnemer van de speciale werkgroep Van Manen die in december 2023 het tekstvoorstel voor de VOR presenteerde. Inmiddels is deze VOR tot tevredenheid van alle in de werkgroep vertegenwoordigde partijen per maart 2025 integraal onderdeel geworden van de Code.

De totstandkoming van de VOR en opname in de Code onderstreept in onze ogen het vertrouwd en beproefd instrument van zelfregulering. Zonder overdrijving kan gesteld worden dat de Code daarmee de meest gezaghebbende bron is voor de eisen die aan de bestuursverklaring worden gesteld.

Risicobeheersing en verantwoording naar hoger plan

Nu de VOR een feit is, zullen ondernemingen vanaf boekjaar 2025 een uitgebreidere verklaring over hun beheersing van risico's moeten opnemen in hun bestuursverslag. Daaraan ten grondslag ligt een stevig fundament voor risicomanagement: dat gaat over systemen, processen, mensen, gedrag en cultuur.

De VOR is 'gebouwd' op drie pilaren: het aanmoedigen van betere risicobeheersing, een hogere mate van transparantie en meer vertrouwen. De verbreding van de bestuursverklaring van financiële verslaggevingsrisico's naar tevens operationele, compliance en duurzaamheidsrisico's moet ondernemingen aanzetten tot een bredere, meer professionele en beter verifieerbare benadering van risicobewustzijn en risicobeheersing. Het scherper letten op risico's, problemen en het rapporteren daarover staat nog meer dan voorheen centraal.

De VEB is de stellige mening toegedaan dat de VOR het risicomanagement hoger op de agenda van ondernemingen zet en naar een hoger plan zal trekken. De VOR is écht een omslagpunt: het draagt naar verwachting nadrukkelijk bij tot een versterkt gevoel van verantwoordelijkheid voor risicobeheersing, zowel bij de bedrijfsleiding als verder binnen de onderneming. En versterkte verantwoordelijkheid draagt bij aan een betere en meer beheerste bedrijfsvoering.

Datzelfde geldt voor de verwachte transparantie. Het bestuur zal namelijk ook moeten rapporteren over eventuele belangrijke tekortkomingen in de risicobeheersings- en controlesystemen en of - alsmede de wijze waarop - deze zullen worden geadresseerd. Deze nadrukkelijke verantwoordingsverplichting voor beursvennootschappen is van wezenlijk belang. Verschaffers van achtergesteld risicodragend kapitaal - lees: aandeelhouders - zijn voortdurend bezig met het maken van een zo doorwrocht mogelijke inschatting van risico en rendement. Voor die exercitie helpt het als bedrijven meer relevante informatie verstrekken over hun interne risicobeheersing, vooral over eventuele pijnpunten en redresserende maatregelen. Dat komt de inhoudelijke discussie tussen de ondernemingsleiding en aandeelhouders over risicotolerantie, risicobeoordeling, risicomanifestatie en mitigatie ten goede. Een verworvenheid van de VOR zal ook moeten zijn dat dergelijke gesprekken kritischer en diepgaander kunnen worden gevoerd.

In het vervolg van deze reactie zal de VEB enkele aspecten adresseren die in de Handreiking nadrukkelijker kunnen worden benoemd.

Nederlandse verhoudingen: vooruitstrevend met Codes, zelfregulering en risicobeheersing

Nederland heeft inmiddels een lange traditie opgebouwd met governancecodes. Risicobeheersing is daar telkens een belangrijk onderdeel geweest. De Handreiking mag volgens de VEB meer aandacht schenken aan die historie van risicobeheersing en in control verklaringen.

Opeenvolgende codes hebben de gewenste continuïteit gebracht en zijn een bron gebleken van permanente stimulans en inspiratie om corporate governance bij beursvennootschappen te verbeteren. Zij hebben Nederland op de kaart gezet als gidsland voor corporate governance.

Vooruitstrevendheid en ambitie waren bij de eerste code uit 2003 het uitgangspunt, en vervolgens ook bij iedere revisie. De code uit 2003 kwam op een moment dat de vertrouwenskloof tussen bedrijven en aandeelhouders groter was dan ooit tevoren na een serie incidenten met grote maatschappelijke impact. Denk aan de misleiding van beleggers bij de IPO van World Online, faillissementen van Landis en LCI en de boekhoudfraude bij Ahold. Het was een eerste stap op weg naar herstel van het vertrouwen van het publiek in een eerlijke, integere en transparante gang van zaken binnen Nederlandse beursgenoteerde vennootschappen.

Met het opnemen van de VOR in de Code laten alle betrokken partijen zien dat de bestendige lijn van een progressieve en actuele code wordt doorgetrokken. De eerste code was voor wat betreft risicobeheersing al een mijlpaal. Voor het eerst moest het bestuur in het jaarverslag duidelijk onderbouwd verklaren dat de risicobeheersingssystemen adequaat en effectief hebben gefunctioneerd. Met de VOR gaat risicomanagement een nieuwe fase van ontwikkeling in én wordt transparantie echt op de agenda gezet.

Meer benadrukken belang betrokkenheid accountant bij governance-informatie

De strengere eisen in risicobeheersing die de VOR oplegt aan beursvennootschappen zullen onmiskenbaar gevolgen hebben voor de controlewerkzaamheden van externe accountants. Van de VOR gaat een belangrijke prikkel voor de externe accountant uit actief te toetsen of de totstandkoming en onderbouwing van de VOR verenigbaar zijn met de bevindingen die volgen uit zijn controlewerkzaamheden.

Aldus zal hij een brede en scherpe blik moeten hebben op de informatie opgenomen in het bestuursverslag en het rvc-verslag. Die beide verslagen moeten aan een kritische beoordeling worden onderworpen. De toetsing behelst aanwezigheid en verenigbaarheid (met de jaarrekening) van de governance-informatie in beide verslagen. Evenzeer heeft hij een actieve onderzoeksplicht om eventuele materiële onjuistheden tussen governanceinformatie en de kennis die hij van de entiteit heeft verkregen tijdens zijn controle te identificeren.

Wij menen dat de Handreiking duidelijker voor het voetlicht kan brengen waarom de betrokkenheid van accountants zó van belang is. Het toetsen van de governanceverklaring is eenvoudigweg een integraal onderdeel van de wettelijke controle. Die controle vindt plaats in het publieke belang. Het maatschappelijk verkeer moet gerechtvaardigd kunnen vertrouwen op de getrouwheid van de jaarrekening én op de juistheid van de beweringen van de onderneming daar waar het gaat om de naleving van de Code - waaronder de daarin opgenomen cultuur- en gedragsbepalingen en het risicomanagement. Dat vertrouwen in de werkzaamheden en het oordeel van controlerend accountants gaat dus verder dan alleen juistheid en volledigheid van de financiële verantwoording. Het draait net zo goed om een scherpe analyse van frauderisico's, financiële kwesties die de continuïteit van de onderneming kunnen bedreigen en cybersecurity. En dus ook over zaken als risicobeheersing, gedrag en cultuur. Het vertrouwen van het maatschappelijk verkeer groeit naarmate externe accountants diepgaander controleren, ruimhartiger communiceren en verbeteringen zichtbaar worden.

Een actievere opstelling van controlerend accountants past naadloos in de verwachtingen van het maatschappelijk verkeer. Die eist van de externe accountant dat deze zich als poortwachter gedraagt. Het is zijn verantwoordelijkheid om te controleren, te signaleren en te waarschuwen daar waar nodig. Op het niveau van de gecontroleerde entiteit moet hij richting gebruikers van de jaarrekening meer dan ooit zijn gezag en maatschappelijke toegevoegde waarde aantonen.

Deze herziene Handreiking moet daarbij instrumenteel zijn. Zij moet aanzetten tot kwalitatief betere wettelijke controles.¹ Aandeelhouders, voor wie de VEB als belangenbehartiger en vertegenwoordiger optreedt, hechten groot belang aan het oordeel van de accountant over de risico's die verbonden zijn met het investeren in private ondernemingen via een geregleerde markt. De Handreiking kan eraan bijdragen dat de kwaliteit van wettelijke controles beter wordt geborgd en is van groot belang voor de benodigde versterking van beleggersbescherming in Nederland en verankering van waarborgen daarvoor in wet- en regelgeving, alsmede in de wet- en regelgeving ondersteunende zelfregulering als Codes en Handreikingen.

Communicatie met gebruikers: een eerlijk verhaal, ook in controleverklaring

De VOR is een essentieel bestanddeel van corporate governance en van belang voor het functioneren van de financiële markten.

De VOR legt de verantwoordelijkheid voor de interne beheersing heel duidelijk bij de onderneming. Als het bedrijf deze verantwoordelijkheid onvoldoende invult, dan bemoeilijkt dat de controle en zal de accountant daarop moeten acteren. Het ligt dan vanzelfsprekend op zijn weg om tekortkomingen in het risicomanagement met bestuurders, commissarissen (auditcommissie) en internal audit te bespreken.

De VEB is evenwel van mening dat deze eerste interne communicatielijn de accountant niet ontslaat van zijn verantwoordingsplicht richting gebruikers van het bestuursverslag, de jaarrekening én de aandeelhoudersvergadering (AvA). Zij moeten het eerlijke verhaal te horen krijgen. Het ligt vanzelfsprekend in de eerste plaats op de weg van de bedrijfsleiding eventuele geconstateerde leemtes en herstelmaatregelen toe te lichten. Maar het is in onze ogen ook goed denkbaar dat de accountant tekortkomingen, verbeterpunten en aanbevelingen in diens controleverklaring adresseert. Een proactieve opname in zijn presentatie tijdens de AvA is dan een logisch vervolg. Bij zijn rol en verantwoordelijkheid hoort een ruimhartige informatieverstopping over wat hij heeft gezien.

De VEB wil in aanvulling hierop ook graag benadrukken dat zij van accountantsorganisaties verwacht dat zij ook in hun transparantieverslagen aandacht besteden aan hun observaties en correctieve acties. Te denken valt hier bijvoorbeeld aan mededelingen over concrete situaties die zich hebben voorgedaan en in hoeveel gevallen er daadwerkelijk is geïntervenieerd (materiële onjuistheden, wijzigingen).

¹ Een soortgelijke stimulans moet ook uitgaan van andere Handreikingen die betrekkelijk recent zijn herzien. De VEB wijst in dit kader onder andere op de NBA Handreiking 1150 *'Rapporteren in de sectie Controleaanpak frauderisico's in de controleverklaring'* (oktober 2022), de NBA Handreiking 1118 *'Het optreden van de externe accountant in de algemene vergadering van aandeelhouders'* (februari 2023) en de NBA Handreiking 1137 *'Corruptie, werkzaamheden van de accountant'* (maart 2024).

Het blijft essentieel dat de externe accountant actief zijn rol pakt en de regie neemt. De externe accountant moet te allen tijde zijn stempel kunnen drukken op de onderwerpen die naar zijn overtuiging met gebruikers moeten (kunnen) worden gedeeld.

De VEB verwijst ook op deze plek naar de Kwartiermakers Toekomst Accountancysector: *“de accountant is in de unieke en bevoorrechte positie dat hij of zij onafhankelijk achter de schermen kan kijken. Schermen die voor de rest van de maatschappij doorgaans gesloten blijven. Het is dan ook de taak van de accountant om, naast de onderneming, de maatschappij voldoende te informeren over wat alleen hij of zij heeft kunnen zien.”*² De VEB onderschrijft deze stelling volledig. De externe accountant kent de vennootschap of instelling van binnenuit. Wij blijven dan ook hameren op een proactieve en assertieve opstelling van de externe accountant, met passende distantie ten opzichte van de gecontroleerde entiteit. In de praktijk zien we dit niet altijd terug.

Open norm, maar ondernemingen hebben vrijheid te kiezen voor assurance bij VOR

Een belangrijke vereiste uit hoofde van de VOR is dat het ondernemingsbestuur zich moet uitspreken over de mate van zekerheid die de interne risicobeheersings- en controlesystemen geven over het bereiken van de doelstellingen ten aanzien van de operaties, compliance en de financiële en duurzaamheidsverslaggeving. Ook moet duidelijk worden wat gebruikers van het jaarverslag onder die mate van zekerheid moeten verstaan.

Het uitgangspunt is dat de VOR entiteit-specifiek wordt ingevuld. Er is voor gekozen geen nadere *guidance* op te stellen, of een specifiek normenkader voor risicobeheersing voor te schrijven. Beursvennootschappen zullen zelf gaan opschrijven hoe ze de open normen invullen. Zij kunnen zelf een eigen raamwerk kiezen en hanteren.

De verwachting is daarom dat er in de praktijk verschillen gaan bestaan in de manier waarop vennootschappen inhoud geven aan de VOR. Dat heeft het voordeel dat het gebruik van nietszeggende standaardteksten, copy-paste exercities en afvinkgedrag wordt ontmoedigd. Ondernemingen mogen zich niet verschuilen achter algemeenheden en inwisselbare teksten. Het maatschappelijk verkeer heeft juist behoefte aan een op een individueel bedrijf toegesneden VOR.

Ondernemingen hebben de nodige vrijheidsgraden voor de totstandkoming en onderbouwing van de VOR. Naarmate door alle actoren - bestuur, commissarissen, internal audit, controlerend accountant, aandeelhouders - meer ervaring is opgedaan met de VOR zullen deze vrijheidsgraden gaandeweg waarschijnlijk ‘uittrillen’.

Op een zeker moment moeten de *best-in-class* bedrijven als inspiratie gaan fungeren voor de minder voortvarende ondernemingen. Dat zou bijvoorbeeld in de praktijk al kunnen gebeuren als een commissaris zowel actief bij een voorloper als ‘achterblijver’, de hoge standaarden ook bij de ‘achterblijver’ introduceert, actief monitort en de goede kant op helpt draaien.

² Kwartiermakers Toekomst Accountancysector, Derde voortgangsrapportage, 29 december 2021.

Assurance vragen

In de Code is niet expliciet voorzien in een assurancerol voor de externe accountant bij de VOR. De VEB wil evenwel benadrukken dat het ondernemingen geheel vrijstaat te kiezen voor een grotere rol van de controlerend accountant, om wél assurance te vragen bij onderdelen van haar interne risicobeheersings- en controlesysteem. Ondernemingen die zelf meer waarde hechten aan risicobeheersing of onder druk van actualiteiten/incidenten of belanghebbenden daartoe worden gestimuleerd, doen er goed aan assurance van de externe accountant te vragen.

De Handreiking kan aan toegevoegde waarde winnen door expliciet aan te geven - en wellicht zelfs aanmoedigen - dat de onderneming in de dynamiek tussen gebruiker, aandeelhouder, accountant kan kiezen voor assurance.

Point-in-time versus period-of-time: onwenselijk onderscheid

De Handreiking laat in het kader van de bestuursverklaring over de interne risicobeheersings- en controlesystemen ruimte over de tijdsdimensie. Wordt de verklaring afgegeven op een bepaald moment (*point-in-time*), of over een gehele periode (*period-of-time*)?

De VEB beschouwt deze afkadering niet alleen als onnodig, maar ook als ongewenst. Het evalueren van de opzet en werking van de systemen is een voortdurende verantwoordelijkheid van het bestuur. De essentie van risicobeheersing in het algemeen en de VOR in het bijzonder is continue waakzaamheid dat een onderneming het hele jaar door in controle is (*period-of-time*). Vanzelfsprekend wordt de verklaring op een bepaald moment afgegeven, maar die heeft wel betrekking op een afgebakende periode. Relevant is vanzelfsprekend de film, veel meer dan de foto.

Tot slot

Wij staan er vanzelfsprekend voor open onze reactie nader toe te lichten en u naar behoefte verder te ondersteunen met informatie en/of reflectie. De VEB heeft geen bezwaar tegen publicatie van deze reactie op de website van de NBA.

Met vriendelijke groeten,

Vereniging van Effectenbezitters

Gerben Everts

Directeur